

Passende interventies na de verdiepende analyse van de Boom LVS-toets Begrijpend Lezen

Piers van der Sluis

In de Gebruikershandleiding en Verantwoording van de Boom LVS-toets Begrijpend Lezen wordt in paragraaf 3.7 beschreven hoe je een ('diagnostische' of verdiepende) analyse kunt maken van de toetsresultaten op zowel leerling- als groepsniveau. Ook wordt een aanzet gegeven voor de manier waarop je zo'n analyse kunt interpreteren.

Voor de analyse zijn de opgaven uit de toets verdeeld in hoofd- en subcategorieën. Hierdoor ontstaat een beeld van de categorieën die de leerling of de groep beter of minder goed beheerst.

Als je dat weet, is de volgende vraag: 'Wat kan ik doen om mijn groep, en om deze leerling in mijn groep echt verder te helpen?'

In deze whitepaper willen we je handvatten bieden om, na de door jou gemaakte analyse, gerichte interventies te gaan uitvoeren. We beschrijven per categorie welke interventies passend en effectief zijn. Zo kun je op een gestructureerde manier hulp bieden aan leerlingen die op één of meer onderdelen van de getoetste vaardigheid hiaten laten zien en zo de groei van je leerlingen verder ondersteunen.

Voor alle interventies geldt dat ze regelmatig aan bod moeten komen (en bij veel gevarieerde tekstsoorten)

Het effect van interventies in de begrijpend lezen les

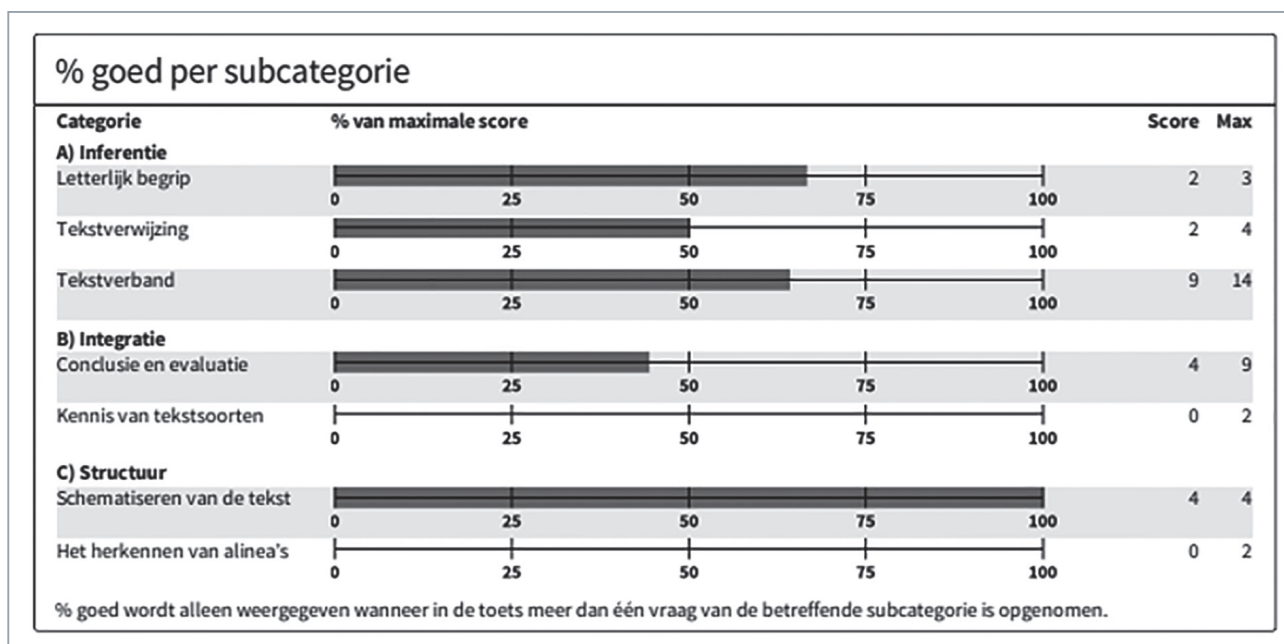
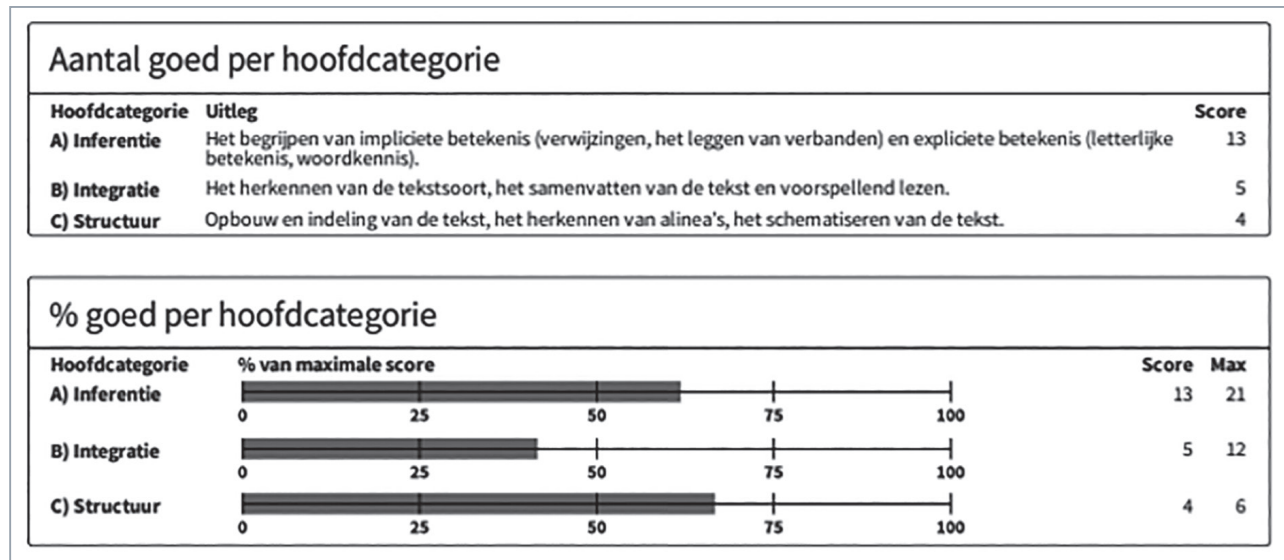
Ga je aan de slag met interventies tijdens de begrijpend lezen les? Dan is het belangrijk om je te realiseren dat het effect van het inzetten van interventies over het algemeen pas na langere tijd (denk aan een half jaar tot een jaar) zichtbaar wordt. Uit onderzoek blijkt dat de vaardigheden die nodig zijn om teksten goed te kunnen begrijpen, zich heel langzaam in de tijd ontwikkelen, waardoor ook interventies tijd nodig hebben om zichtbaar te worden in resultaten (Expertgroep Toetsen PO, 2018). Heel veel herhalen is dan ook van wezenlijk belang.

Voor alle interventies (overkoepelend en categoriegebonden) geldt dat ze heel regelmatig aan bod moeten komen en bij veel gevarieerde tekstsoorten. We denken dan aan twee activiteiten of lessen per week van ongeveer een half uur.

Er dient een afwisseling plaats te vinden van voordoen, samen doen en leerlingen zelfstandig laten werken. Ook kunnen de interventies heel goed worden ingezet bij andere vakken dan begrijpend lezen. Overal waar leerlingen met teksten werken (taal, wereldoriëntatie, projecten, enzovoort) kun je de interventies inzetten. Op deze wijze vindt ook de transfer van vaardigheden naar andere teksten op een natuurlijke wijze plaats.

De verdiepende analyses Boom LVS Begrijpend Lezen

Hieronder zie je een voorbeeld van een verdiepende analyse zoals je die in het Boom testcentrum kunt maken nadat je de toets hebt gescoord en genormeerd. Met deze analyse kun je zien waar interventies nodig zijn.

De hoofd- en subcategorieën van de verdiepende analyse

In de Boom LVS-toets Begrijpend Lezen worden 3 hoofdcategorieën en 9 subcategorieën onderscheiden. In de analyse worden alleen die subcategorieën weergegeven waarvan in de betreffende toets meer dan één vraag is opgenomen. In de Gebruikershandleiding en Verantwoording worden de categorieën in hoofdstuk 2 toegelicht, maar voor de volledigheid geven we ze hier nog een keer weer, aangevuld met een voorbeeld van een vraag die bij die subcategorie hoort.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Betekenis	Voorbeeld
A. Inferentie		Het begrijpen van impliciete betekenis (verwijzingen, het leggen van verbanden) en expliciete betekenis (letterlijke betekenis, woordkennis)	
	A.1 Letterlijk begrip	Woordbetekenis	Wat betekent 'recreatie'
	A.2 Tekstverwijzing	Adequaat kunnen omgaan met verwijzwoorden, verwijzingen naar (tussen)kopjes en vorige alinea's	In de tweede alinea staat 'toch is het niet eerlijk'. Wat is er niet eerlijk?
	A.3 Tekstverband	Meningen, argumenten, ideeën en feitenkennis kunnen afleiden uit de tekst	'Nagelbijters horen er niet echt bij.' Wat is de oorzaak?
B. Integratie		Het herkennen van de tekstsoort, het samenvatten van de tekst en voorspellend lezen	
	B.4 Conclusie en evaluatie	De hoofdgedachte afleiden of herkennen, samenvatten, register kunnen gebruiken, een titel toekennen aan een tekst	Wat wil de tekst vooral duidelijk maken?
	B.5 Kennis van tekstsoorten	Het verschil kunnen herkennen tussen een verhalende tekst, een betogende tekst en kunnen afleiden voor wie een tekst is bedoeld	Waar kon je deze tekst lezen?
	B.6 Voorspellend lezen	Kunnen aangeven hoe de tekst wordt vervolgd	De tekst 'Het ottergezin' is nog niet af. Hoe zal de tekst verder gaan?
C. Structuur		Opbouw en indeling van de tekst, het herkennen van alinea's, het schematiseren van de tekst	
	C.7 Volgorde der gebeurtenissen	Volgorde der gebeurtenissen kunnen afleiden uit de tekst	Hieronder staan vier zinnen. Wat is de goede volgorde?
	C.8 Schematiseren van de tekst	Tegenstellingen en overeenkomsten herkennen in de tekst	Wat moet er op de stippellijn in het schema ingevuld worden?
	C.9 Herkennen van alinea's	Alinea's in de tekst herkennen	'Het roze biggetje is de vertederende held van het witte doek.' Bij welke alinea hoort deze zin?

Wil je precies weten welke opgaven uit de toets onder welke hoofd- en subcategorieën vallen? In het rapport van de verdiepende analyse is dat per afgenomen toetsblok aangegeven. In de Gebruikershandleiding en Verantwoording vind je in Bijlage II een compleet overzicht van alle toetsblokken.

Het inzetten van effectieve interventies

Als duidelijk is met welke hoofd- en bijbehorende subcategorieën de groep of de leerling nog moeite heeft, dient de vraag zich aan wat je hieraan kunt doen. Welke interventies kun je inzetten om leerlingen een stapje verder te helpen? In deze paragraaf benoemen we eerst een aantal overkoepelende interventies voor een beter algemeen tekstbegrip. Daarna gaan we dieper in op de interventies per subcategorie.

Overkoepelende interventies voor een beter algemeen tekstbegrip

Er zijn enkele overkoepelende interventies die niet specifiek zijn gebonden aan de hiervoor beschreven hoofd- en subcategorieën van de verdiepende analyse, maar die wel een bijdrage leveren aan een beter tekstbegrip. Het blijkt dat als deze interventies langere tijd in samenhang worden ingezet, het tekstbegrip bij leerlingen toeneemt en daarmee ook de resultaten verbeteren (Houtveen, 2022; Van den Broek, 2021):

- **Voorlezen en stillezen**

Elke dag 15 minuten voorlezen en minimaal 20 minuten stillezen in de klas zorgt op termijn voor meer tekstbegrip. De leerlingen leren hier veel nieuwe woorden door, komen in aanraking met verschillende soorten teksten en breiden hun kennis van de wereld uit. Precies de aspecten die in hoge mate bepalen of je een tekst wel of niet begrijpt.

- **Hardop denkend de tekst voorlezen**

Dit betekent dat de leerkracht de tekst voorleest en haar/zijn gedachten over de tekst vanuit de 'ik' hardop verwoordt. "Ik vraag me af waarom het meisje zo bang is", "Oh, ik denk dat ik nu te weten kom waarom aardbevingen zo gevaarlijk zijn", "Als het zo warm is, dan denk ik dat dit verhaal in de zomer speelt", "Even stoppen, wat heb ik nu precies gelezen?" Uit onderzoek (Houtveen, 2022; Van den Broek, 2021) blijkt dat hardop denkend de tekst voorlezen leerlingen aanzet tot meer zelf nadenken over de tekst en daarmee ook tot meer tekstbegrip leidt.

- **Inhoud van de tekst staat centraal**

Bij de lessen begrijpend lezen moeten we ervoor zorgen dat de inhoud van de tekst centraal staat en niet de leesstrategieën. We leren niet alle signaalwoorden van oorzaak en gevolg, maar kijken waar we in de tekst een oorzaak-gevolgrelatie zien en waaraan we zien dat dit een oorzaak-gevolgrelatie is.

- **Mini-instructies**

Het geven van mini-instructies over zaken die zijn gerelateerd aan tekstbegrip. Bijvoorbeeld: hoe herken je alinea's en wat is de functie van een alinea, of wat is nu eigenlijk een argument en hoe herken je die in een tekst?

- **Preteaching**

Leerlingen die moeite hebben met tekstbegrip, zijn over het algemeen erg gebaat bij preteaching. Dat wil zeggen dat iemand (de leerkracht of een onderwijsassistent) de tekst, voordat de les begrijpend lezen begint, al een keer voorleest en alvast een aantal moeilijke woorden uitlegt.

*Ik-wij-jullieprincipe: ik doe het voor,
wij doen het samen, jullie doen het zelf*

- **Ik-wij-jullieprincipe**

Bij het maken van opdrachten rondom teksten en tekstbegrip helpt het leerlingen heel erg en draagt daarmee ook bij aan beter tekstbegrip om het 'ik-wij-jullieprincipe' toe te passen: ik doe het voor, wij doen het samen, jullie doen het zelf. Stel: je wilt met leerlingen de gevolgen zoeken in de tekst van het opwarmen van de aarde. Doe de eerste alinea hardop denkend voor hoe je het gevolg vindt (ik), doe daarna met de klas de tweede alinea samen (wij) en laat vervolgens de leerlingen in tweetallen de andere gevolgen opzoeken en in de tekst onderstrepen (jullie).

- **Praat over de tekst**

Het blijkt dat een gesprek over de tekst een grote bijdrage levert aan tekstbegrip (Van der Sluis, 2022). Veel meer dan het individueel maken van schriftelijke opdrachten. Probeer daarom leerlingen veel te laten samenwerken en met elkaar in gesprek te gaan. Niet alles hoeft in antwoorden te worden opgeschreven.

Het blijkt dat een gesprek over de tekst een grote bijdrage levert aan tekstbegrip

Interventies per subcategorie

In deze paragraaf gaan we in op interventies die zijn gekoppeld aan het analysemodel van de toets. Daarom zijn de interventies hierna per categorie geordend.

A1 Letterlijk begrip

Laat leerlingen tijdens de begrijpend lezen les de antwoorden op de vragen onderstrepen in de tekst. Dit dwingt ze om terug te gaan naar de tekst en het antwoord op te zoeken.

Voor wat betreft woordbetekenis raden we aan om woorden uit te leggen met gebruikmaking van de context van de tekst. Het hengelen naar woorden (vragen naar de betekenis zonder het eerst uitgelegd te hebben) blijkt niet effectief te zijn. Gewoon vertellen, uitleggen wat het woord betekent, helpt leerlingen het beste om de tekst te kunnen begrijpen.

A2 Tekstverwijzing

Denk veel hardop rondom tekstverwijzing, maar doe dat in de context van de tekst en niet als aparte strategie. "Oh, het woord 'deze' moet dan wel verwijzen naar de steen." Door pijlen in de tekst te tekenen (van verwijswoord naar waar het naar verwijst), wordt de verwijzing extra gevisualiseerd.

A3 Tekstverband

Het helpt leerlingen om tekstverbanden (oorzaak/gevolg, argumenten, probleem/oplossing, enzovoort) veel hardop 'voor te denken' en te visualiseren in de tekst.

Dit kun je individueel, maar ook klassikaal met de leerlingen doen. Onderstreep bijvoorbeeld alle argumenten die in de tekst worden genoemd. Visualiseer ook de verbanden (bijvoorbeeld met pijlen en cijfers) als je de tekst op het digibord hebt staan. Hier kan ook heel goed het ik-wij-jullie principe worden toegepast, bijvoorbeeld door een cijfer te (laten) zetten voor de vier belangrijkste oorzaken van een probleem dat in de tekst wordt genoemd.

Ten slotte: tekstverwijzingen zijn vaak gekoppeld aan signaalwoorden. Het is goed om leerlingen dit ook te laten ervaren en de betekenis hiervan te leren. "Als eerste wordt genoemd ...'; oh, dan komt er vast een opsomming."

B4 Conclusie en evaluatie

Bij deze categorie gaat het vooral om het samenvatten en de hoofdgedachte herkennen. Leerlingen die dit moeilijk vinden, kun je ondersteunen door ze heel regelmatig te laten vertellen over wat ze gelezen hebben. Niet alleen op tekstniveau, maar ook op alinea-niveau. Daarnaast is het laten onderstrepen van de belangrijkste woorden een effectieve interventie.

Bovendien werkt het ondersteunend om regelmatig een koppeling te leggen tussen de titel (van de tekst en van de kopjes) en de inhoud van de tekst. 'Waarom zou deze alinea dit kopje hebben, wat zou een goede titel zijn voor deze tekst?'

B5 Kennis van tekstsoorten

Bied leerlingen een grote variatie aan tekstsoorten aan om het begrip van teksten extra te ondersteunen. Denk daarbij aan recepten, brieven, artikelen, verhalen, informatieve teksten, enzovoort. Het is belangrijk om heel regelmatig met de leerlingen stil te staan bij de vraag wat voor tekst het is, maar ook vooral waaraan je dat kunt zien. Los van het feit dat het onderwijs in begrijpend lezen op deze manier voor leerlingen veel aantrekkelijker wordt, helpt het ook om flexibeler met teksten om te gaan en ze beter te begrijpen.

Bied leerlingen een grote variatie aan tekstsoorten aan om het begrip van teksten extra te ondersteunen

B6 Voorspellend lezen

Als leerlingen het voorspellend lezen nog onvoldoende onder de knie hebben, kun je ze ondersteunen door ze voor het lezen de tekst goed te laten bekijken. Op grond van deze oriëntatie kun je de leerlingen leesvragen laten bedenken, waarvan ze denken dat de tekst hier een antwoord op zal geven. "Ik denk dat ik meer te weten kom over welke vijanden otters hebben."

Daarnaast is het belangrijk om ook hier tijdens het lezen van de tekst veel hardop te denken. "Wat zou er verder over geschreven worden in de tekst?" "Waar zou dit kopje over gaan?" "Hoe zal het verhaal aflopen?" "Zal ik ook nog te weten komen welke stappen ik moet doorlopen om een cake te bakken?". Het voorspellend lezen leent zich er ook heel goed voor om de leerlingen tijdens het lezen even in tweetallen te laten overleggen over een voorspellende vraag.

C7 Volgorde der gebeurtenissen

Om leerlingen te ondersteunen bij deze deelvaardigheid, is het belangrijk om de gebeurtenissen in teksten te visualiseren in schema's, bijvoorbeeld in een tijdlijn.

Ook de eventuele sprongen in de tijd kunnen in een tijdlijn goed worden gevisualiseerd. Leerlingen ontdekken op deze manier dat teksten niet altijd chronologisch hoeven te zijn. Ook het maken van aantekeningen in de tekst (bijvoorbeeld door nummers voor de alinea's te zetten) kan bijdragen aan het in kaart brengen van de volgorde van de gebeurtenissen.

C8 Schematiseren van de tekst

Bij deze deelvaardigheid is het vooral belangrijk om veel teksten te schematiseren. Ook hier kan het ik-wij-jullie-principe goed worden toegepast. Doe het eerst voor bij een stukje van de tekst, dan samen en laat de leerlingen ten slotte het schema zelfstandig afmaken.

Variaties hierop zijn dat leerlingen zelf een schema bedenken dat past bij de tekst of dat ze de informatie uit een schema markeren in de tekst. Een voorbeeld uit het boek *Tom Piekepol*, geschreven door Tosca Menten. In het boek worden uitgebreid uiterlijke kenmerken en karaktereigenschappen van Tom Piekepol beschreven. Deze zouden als volgt in een schema kunnen worden weergegeven:

Uiterlijke kenmerken van Tom	Karaktereigenschappen van Tom
<p>Blond Blauwe ogen Vaak oude broek aan</p>	<p>Slim Moedig Hij heeft humor</p>

C9 Herkennen van alinea's

Om goed om te kunnen gaan met alinea's en deze te herkennen, kun je leerlingen ondersteunen door heel regelmatig de inhoud van de alinea's samen te vatten. "Wat heb ik nu gelezen in deze alinea?" Doe dit eerst ook weer veelvuldig voor. Ook de vraag "Wat was het onderwerp van deze alinea?" is een vraag die ondersteunend werkt. Daarnaast is het effectief om leerlingen zelf kopjes te laten bedenken bij alinea's en ze het begin en einde van alinea's te laten markeren.

Over de auteur

Piers van der Sluis werkt als taal-leesspecialist bij Cedin Onderwijsadvies te Drachten. In zijn dagelijkse praktijk traint en begeleidt hij scholen, directeuren en leerkrachten rondom taal en lezen met als doel een bijdrage te leveren aan duurzame schoolontwikkeling. Met name begrijpend lezen/close reading is een specialiteit van Piers, waar hij zich veelvuldig mee bezighoudt en veel ervaring mee heeft opgebouwd. In zijn begeleidingstrajecten vindt hij het belangrijk dat de wetenschappelijke kennis rondom begrijpend lezen op een praktische manier wordt vertaald, zodat het scholen en leerkrachten handvatten oplevert om die kennis ook daadwerkelijk in de praktijk te kunnen toepassen. Daarnaast werkt Piers voor de PO-raad om scholen te ondersteunen die een onvoldoende beoordeling van de inspectie hebben gekregen, of dreigen te krijgen.

Bronnen

- Lapp, D., e.a.(2018). *Close reading*. Huizen: Pica.
- Expertgroep Toetsen PO (2018). *Kwaliteitsoordeel Cito begrijpend lezen 3.0*. Utrecht.
- Houtveen, T. & Van Steensel, R. (2022). *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen*. Utrecht: Eburon.
- Heister-Swart, N. & Bruggink, M. (2018). *De rol van woordenschat bij begrijpend lezen*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Van den Broek, P., Helder, A., Espin, C. & van der Liende, M. (2021). *Sturen op begrip: Effectief leesonderwijs in Nederland*. Leiden: Universiteit Leiden.
- Van der Sluis, P. (2022). *Waarom praten over de tekst bij verdiepend lezen zo belangrijk is*. Website Onderwijs van Morgen. <https://www.onderwijsvanmorgen.nl/ovm/waarom-praten-over-de-tekst-bij-verdiepend-lezen-zo-belangrijk-is/>

Maak kennis met het Boom LVS

Vorm een compleet beeld van ieder kind met onze Verwachtingstests en -vragenlijsten, Volgtoetsen en Verdiepende toetsen

Verwachten

Met de verwachtingstests en -vragenlijsten van het Boom LVS meet je de potentie van jouw leerlingen en krijg je een beeld van wat hun mogelijkheden zijn.

Volgen

Met de volgtoetsen van het Boom LVS volg je je leerlingen van groep 3 tot en met groep 8 in hun ontwikkeling op het gebied van taal en rekenen.

Verdiepen

Met de verdiepende toetsen breng je snel en gedetailleerd aandachtsgebieden in kaart en krijg je handvatten voor verdere begeleiding.

